

FN-förbundet
UNA SWEDEN

EN
BÄTTRE
VÄRLD

Materialet har producerats med stöd från Sida. Sida har ej deltagit i produktionen av materialet utöver inlämnat av utvärdering. Februari 2020

Skolmat

Projektet som får barn till skolan

Pedagogiska övningar

Hej,

Vad roligt att du intresserar dig för Svenska FN-förbundets pedagogiska material om projekt Skolmat. Vi hoppas att materialet ger ny kunskap och öppnar upp för intressanta diskussioner. Projekt Skolmat arbetar för barns rätt till utbildning och mat genom gratis skolmåltider. Sedan 2006 samarbetar Svenska FN-förbundet med FN:s livsmedelsprogram, WFP, genom att samla in medel till organisationens skolmatsprogram samt informera om projektet. Gratis skolmat gör en enorm skillnad för fattiga familjer och fungerar som ett socialt skyddsnät. Det skapar både incitament för familjer att låta barnen gå i skolan och hunger motverkas. Skolmatsprogrammen handlar om att stoppa hunger här och nu, men också om att långsiktigt förbättra länders ekonomi och sociala situation. När fler barn undviker undernäring i barndomen och får utbildning minskar det ojämlikhet och samhällsutvecklingen påverkas positivt. Utbildning och god hälsa är ett av de absolut viktigaste verktygen för att skapa en hållbar utveckling.

Vi hoppas att detta material ska komma till nytta i arbetet för en mer jämlik och hållbar värld.

Svenska FN-förbundet

Materialet är framtaget av Svenska FN-förbundet i samarbete med Mikael Botnen Diamant.

Caseövning om "Khadja"

SYFTE

Denna caseövning syftar till att diskutera alla barns rätt till utbildning och jämställdhet samt hur en organisation eller annan aktör kan arbeta för att skapa positiv förändring i dessa frågor. Genom ett fiktivt case, som är inspirerat av Svenska FN-förbundets projekt Skolmat, får deltagarna sätta sig in i hur det är för en flicka som inte har möjlighet att gå i skolan, men även hennes familjs situation, samt diskutera lösningar som gör att fler flickor kan få börja och stanna i skolan.

BAKGRUND

Inled med att berätta att skolgång är en mänsklig rättighet, men att verkligheten inte ser ut så för alla barn. Idag är det totalt 258 miljoner barn i skolåldern som inte går i skolan. Med skolåldern menas både grundskola och gymnasium. Fattigdom är den främsta orsaken. I många fall har föräldrarna inte råd att skicka barnen till skolan och barnen behöver arbeta i eller utanför hemmet för att säkra familjens överlevnad. Andra anledningar är att flickor gifts bort, skolan ligger för långt bort, och väpnade konflikter som gör det farligt för barn att ta sig till skolan eller att skolan stängs.

INSTRUKTION ATT GE TILL DELTAGARNA

Inled med att dela in gruppen i grupper om ungefär fyra personer. Berätta sedan att de kommer att få läsa eller lyssna till ett fiktivt case som handlar om en flicka från Etiopien som heter Khadja och hennes familj. Dela ut rollkaraktärerna nedan i respektive grupp.

Khadja, 10 år, dotter i familjen.

Aster, mamma i familjen.

Abera, pappa i familjen.

Werku, FN-tjänsteperson.

Tesfay, 12 år, son i familjen (extra karaktär om någon grupp har fem deltagare).

Instruktion endast till ledaren

Idén med rollfördelningen är att det ska göra det lättare för deltagarna att sätta sig in i berättelsen och känna ett ägarskap för vad som händer i caset. Tanken med rollfördelningen är inte att deltagarna ska spela sin roll på ett sätt där de går i polemik med varandra. Syftet är att visa att det finns olika perspektiv i berättelsen även om alla i familjen egentligen vill att Khadja ska få utbilda sig. Avgör själv hur mycket du trycker på att deltagarna ska gå in i sina roller.

CASEÖVNING OM "KHADJA"

Följande case är fiktivt, men är inspirerat av Svenska FN-förbundets projekt *Skolmat*. Läs mer om projektet här:

<https://fn.se/vi-gor/vi-stodjer-viktiga-fn-projekt-i-varlden/skolmat/skolmatsprojektet/>

DEL ETT

I Etiopien har landets utbildningsmyndighet identifierat att färre flickor börjar och stannar i skolan än pojkar i en av landets nordliga regioner. Landets regering samarbetar med en rad FN-organisationer som med olika strategier arbetar för att barn ska utbildning i landet. I detta fiktiva case kommer ni få hjälpa en av FN-organisationerna att hantera en del problem och bidra till att ta fram ett förslag på ett projekt, som faktiskt finns på riktigt.

En av FN-organisationerna som är aktiva i norra Etiopien har tillsammans med regeringen i landet bestämt sig för att hantera problematiken med att alltför få barn, och särskilt flickor, går i skolan. För att förstå varför flickorna inte börjar skolan, eller avslutar sina studier för tidigt, besöker tjänstepersonen Werku ett antal barnfamiljer i regionen. Syftet med besöken är att bättre förstå familjernas situation och hur landets myndigheter tillsammans med FN kan bidra till att fler flickor får möjlighet att gå i skolan. I det här caset frågar Werku om hon kan besöka just er familj där dottern Khadja inte går i skolan.

Första mötestillfället

Ni tackar ja till besöket och redan vid första mötet blir det tydligt att alla i familjen egentligen vill att Khadja ska utbilda sig. Men mamma Aster berättar att åtminstone ett av barnen i familjen behövs i familjens jordbruk om man ska få ihop tillräckligt med mat och inkomst till familjen, vilket även inkluderar mor- och farföräldrar som är beroende av deras försörjning. Det är långt till skolan så det skulle ta för lång tid för Khadja gå till och från skolan om hon dessutom ska hinna hjälpa till hemma. Eftersom föräldrarna anser att minst ett av barnen behövs hemma tycker pappa Abera att det är bättre att satsa på Tesfays skolgång. Hans argument för detta är att han har större chans att få jobb efter studierna än Khadja. Ett annat argument är att när Khadja gifter sig kommer hennes uppgift ändå troligen bli att arbeta i det nya hemmet. I Khadjas region i Etiopien är det vanligt att flickor blir bortgifta i väldigt ung ålder, oftast innan de fyllt 18 år. Khadja vill verkligen inte bli bortgift till någon äldre man som hon kanske inte ens känner. Hon menar att om hon får en utbildning kommer hon kanske klara sig själv och inte vara beroende av att hon gifts bort med någon som kan försörja henne. Dessutom drömmer hon om att ha ett yrke och jobba ute i samhället som vuxen.

Diskussionsuppgift

Alla i familjen vill ju egentligen att Khadja ska gå i skolan, men ändå ser verkligheten annorlunda ut.

- Hur skulle ni som familj kunna lösa situationen?
- Vad kan FN tillsammans med regeringen göra för att hjälpa Khadja och hennes familj samt andra flickor att börja i skolan?

Instruktion endast till ledaren

Låt alla grupper presentera vad de kommit fram till. Oavsett om de hittat någon lösning eller inte så är det intressant att höra vad de pratat om. Fortsätt därefter med del två av caset.

DEL TVÅ

Andra mötestillfället

Vid nästa tillfälle som familjen och Werku träffas berättar Werku om vad som hänt sedan sist de sågs. Tillsammans med sina kollegor har Werku lyssnat in och sammanställt all information som kom vid mötena med familjerna i regionen. Werku har därefter tagit fram ett förslag på hur fler flickor skulle kunna börja i skolan som hon vill ha familjens synpunkt på. Förslaget går ut på att flickor som börjar i skolan och deltar i minst 80% av lektionerna får med sig livsmedel hem som familjerna är i behov av. Förutom detta får även alla barn, både pojkar och flickor, som går på lektionerna gratis skolmat.

Diskussionsuppgift

Diskutera följande frågor i gruppen.

- Hur reagerar ni som familj på förslaget?
- Tror ni att familjen tycker att förslaget är bra?
- Fundera på vilka positiva effekter förslaget kan få för (a) Khadja (b) hennes familj, och (c) samhället i stort?
- Diskutera därefter om det kan finnas några oförutsedda negativa effekter som kan behöva hanteras?
- Tycker ni olika i diskussionen beroende på vilken person i familjen ni spelar/representerar?

Instruktion endast till ledaren

Låt alla grupper presentera vad de kommit fram till. Oavsett om de hittat några svar på alla frågor eller inte så är det intressant att höra vad de pratat om.

Hur slutade historien?

Med hjälp av Werkus research och familjerna bestämde sig FN-organisationen för att utveckla skolmatsprogrammet i Afar med idén att flickorna får med sig extra mat hem till familjen. Det har lett till att Khadja har fått börja skolan och har nu planer på att själv studera vidare till lärare.

Några år senare utvärderades projektet och det visade sig att väldigt många fler flickor än tidigare går i skolan i regionen. Det visade sig även att hela skolmatsprojektet har haft positiv inverkan på den lokala ekonomin då skolmaten köps in från bönder i närheten och många kvinnor har fått jobb i skolköken.

Läs upp

Avsluta med att berätta att caset är fiktivt men bygger på FN-förbundets projekt Skolmat som stödjer FN:s livsmedelsprogram arbete i Etiopien. Projektet ser till att tusentals barn får tillgång till gratis skolmat. Berätta att gratis skolmat har gjort att fler barn får utbildning i Etiopien då det gör att familjerna har råd att skicka sina barn till skolan. Skolmaten gör helt enkelt att familjerna kan gå från att överleva här och nu till att kunna börja tänka på barnens utbildning och framtid.

Förutom att stoppa hunger och se till att fler barn börjar i skolan bidrar skolmatsprogrammen även till förbättrad hälsa då maten berikas med den näring som många barn har brist på. När flickor får mat med sig hem, såsom i caset, har det visat sig att fler flickor får börja i skolan i områden där det inte varit jämställt tidigare. I vissa områden i Etiopien får de flickor som har blivit inskrivna i skolan och deltagit i minst 80 procent av lektionerna med sig olja hem varje månad. Oljan kan användas av flickans familj när de lagar mat och gynnar då flera familjemedlemmar. Den särskilda oljan är näringsberikad med 21 vitaminer och mineraler för att säkerställa att flickan och hennes familj får den näring de behöver.

Där det är möjligt används lokalproducerade råvaror till skolmaten. Det innebär att bönderna kan sälja sina råvaror till ett bra pris och kan få en säker inkomst, vilket gynnar hela närområdet. Ofta tillagas därför maten lokalt, antingen i ett centralkök eller i ett kök på skolan. Det innebär att fler människor kan få arbetsmöjligheter genom att Skolmatsprogram öppnar upp på orten.

TIPS PÅ FÖRDJUPNINGSMATERIAL

Se gärna filmen om projekt *Skolmat*: <https://youtu.be/EB4PEodcMuk>

Läs mer på projekt *Skolmat* här:

<https://fn.se/vi-gor/vi-stodjer-viktiga-fn-projekt-i-varlden/skolmat/skolmatsprojektet/>

TIPS PÅ FÖRDJUPNINGSOVNING

Den här övningen går att koppla till FN-förbundets diskussionskort om Globala målen för hållbar utveckling och FN:s skolmatsprojekt. Korten kan användas för att öka kunskapen om Globala målen och väcka engagemang för allas rätt till utbildning och arbetet för att stoppa hunger.

Diskussionskorten kan beställas på <https://shop.fn.se/>

Spelet om en klimatsmart skolmat

SYFTE

Syftet med den här övningen är att låta deltagarna i övningen reflektera över hur de kan spara på resurser och tänka klimatsmart kopplat till skolmat.

BAKGRUND

Inled med att berätta att gratis skolmat gör en enorm skillnad för fattiga familjer världen över och fungerar som ett socialt skyddsnät för många familjer, även i Sverige. När barn får gratis måltider i skolan gör det att familjens utgifter minskar och familjen får mer pengar över. I Etiopien, där Svenska FN-förbundets projekt *Skolmat* verkar, gör gratis skolmat att fler familjer har råd att skicka sina barn till skolan. Projekt *Skolmat* implementeras av FN:s livsmedelsprogram, WFP, vars främsta mål är att stoppa hungern i världen. Förutom att stoppa hunger och se till att fler barn börjar i skolan bidrar skolmatsprogrammen till förbättrad hälsa då maten berikas med den näring som många barn har brist på. Där det är möjligt används lokalproducerade råvaror till skolmaten. Detta gynnar den lokala ekonomin och är ofta bättre från miljö – och klimatperspektiv.

I Sverige får alla barn och ungdomar gratis skolmat. Det har precis som i Etiopien sociala, ekonomiska, och hälsomässiga fördelar. Samtidigt påverkar produktionen, innehållet, och transporten av maten miljö och klimat negativt. Särskilt i ett land som Sverige vars klimatavtryck är mycket högt. I det här spelet kommer deltagarna att få reflektera över hur de själva kan bidra till att spara resurser och tänka klimatsmart på sin skola eller arbetsplats.

Hur kan en skola tänka så klimatsmart som möjligt när de handlar och lagar maten?

Tips! Den här övningen kan enkelt justeras så den passar för t.ex. personer som arbetar på en kommun, organisation, eller ett företag.

FÖRBEREDELSE

- Skriv ut tillräckligt många spelplaner så att det räcker till hela din klass/grupp. Deltagarna kommer spela i grupper om ca tre personer.
- Förbered så att du kan dela ut tre ”markörer” till varje grupp. Markörerna kan vara okokta makaroner, tändstickor eller vad som helst. Har du inte tillgång till sådant, räcker det att grupperna markerar med en penna i spelplanen.

INSTRUKTIONER ATT GE TILL DELTAGARNA

Inled med att dela in gruppen i smågrupper om ca tre och tre. Helst inte fler än fyra personer i varje grupp. Dela därefter ut spelplanerna och markörerna.

Påminn sedan om att vi lever på en planet med ändliga resurser. I spelet representeras resurserna och vårt klimatavtryck av spelets markörer. Berätta att varje grupp kommer få tre markörer som de måste hushålla med genom spelets gång. Förklara att ändliga resurser betyder att vi inte kan överutnyttja jordens resurser hur mycket som helst. Vad vi äter, hur vår mat transporteras, och hur vi hanterar maten för att undvika svinnspelet spelar roll. Om vi ska hålla oss på en hållbar nivå när det gäller klimatavtryck måste alla bidra. Det kan vi bland annat göra genom att fundera på vad och hur vi äter. Berätta att deltagarna kommer få testa hur långt de är beredda att gå för att minska sitt klimatavtryck med skolmat som exempel.

När deltagarna har förstått bakgrunden kan spelet sätta igång. Låt grupperna studera spelplanen och be sedan varje grupp att diskutera och förhandla internt var på spelplanen de vill lägga sina markörer.

Vad är de beredda att kompromissa med och vad känns svårt eller omöjligt?

Förklara för deltagarna att de markerar sina val genom att placera ut markörerna i rutnätet. Väljer man ”kategori noll” behöver man inte placera ut någon markör. Väljer man kategori ett innebär att lägga ut en markör. Väljer man ”kategori två” måste man lägga ut två markörer och har endast en markör kvar till resterande tematiska områden.

Spelet slutar när varje grupp placerat ut sina markörer på spelplanen. Spelet kan visserligen också sluta i och med att en grupp insett att de aldrig kommer att komma överens eller att de sitter kvar med markörer i handen när diskussionen är över (kanske eftersom de kan tänka sig att leva så pass ”klimatsmart” att de inte behövt placera ut alla sina markörer). Det viktigaste är att alla grupper avslutat sin förhandling. Det mest intressanta med denna övning är att höra hur de olika grupperna diskuterat och kommit överens eller inte kommit överens och varför.

FÖLJ UPP

Låt alla grupper berätta i tur och ordning vad de kommit fram till och varför. Fråga om det var något som var särskilt enkelt eller svårt att komma överens om i grupperna. Sammanfatta med att belysa det faktum att våra resurser är ändliga och att om vi ska gå mot en hållbar värld så måste vi alla bidra. Starta därefter en diskussion i helgrupp kring hur det ser ut i den skola som deltagarna går på eller har gått på. Finns det ett hållbarstänk eller finns det möjlighet till förbättring?

Oavsett om gruppen går i skolan eller inte är det intressant diskutera om det är rimligt och möjligt att ställa om när det gäller vad vi äter, hur vi tänker kring transporterad mat och hur vi hanterar mat både innan den tillagas och efteråt för att undvika att mat slängs.

Lyft även att detta bara är ett spel och att det självklart är svårt att ställa dessa tematiska områden mot varandra. Peka på att spelet belyser det faktum att våra resurser är ändliga och att om vi ska gå mot en hållbar värld så måste vi alla bidra. Alla bidrag är viktiga, stora som små.

SPELET OM KLIMATSMART SKOLMAT

	Noll markörer	En markör	Två markörer
Transport	Närodlat är det som gäller. Mycket broccoli, morötter och kål på vintern. Färsk tomat, majs och gurka endast på sommarhalvåret.	Ett par gånger i veckan serveras närodlat och resten av veckan kan även grönsaker som behöver långa transporter serveras.	Fritt fram för skolan att hela året servera vilka grönsaker de vill, även sådana som inte går att odla i Sverige året runt.
Mat	Alltid helt vegetariskt eller vegansk kost. Mat efter säsong.	Möjlighet att äta animaliskt två gånger i veckan. Men då kyckling och fisk. Resten av måltiderna är vegetariska och veganska.	Ät vad du vill. Det finns varje dag ett animaliskt alternativ på menyn vid sidan av det vegetariska. Nöt- och fläskkött går bra.
Svinn	Många av veckans alternativ bygger helt eller delvis på rester från tidigare dagar. Ingen får kasta mat om man inte har goda skäl för det. Alla måste ta små portioner och köa igen för att hämta mer.	Nästan varje dag återanvänds enstaka ingredienser från gårdagens rätter, i dagens alternativ. Det är okej att kasta mat men det finns begränsningar för hur stora portioner man får ta. Hellre ta om.	Det är helt okej att kasta mat om man inte gillade eller tog för mycket. Ny och färsk mat varje dag. Skolan serverar i princip aldrig rester.

Globala målen-bingo – Projekt Skolmat

SYFTE

Syftet med denna övning är att visa hur projekt Skolmat kopplar till flera av de globala målen för hållbar utveckling. De två tydligaste kopplingarna är till mål 2, ingen hunger, och mål 4, god utbildning för alla. I den här övningen deltagarna möjlighet att diskutera vilka fler mål som projektet kopplar till.

Om deltagarna ännu inte bekantat sig med Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling, så presenterar du först målen och visar var eleverna kan läsa mer om delmålen samt förklarar bakgrunden. Det finns även en bild på alla 17 globala mål på sista sidan i detta häfte.

Här har du mer information:

<https://fn.se/agenda2030>

Introduktion till projekt Skolmat:

<https://fn.se/skolmat/>

INSTRUKTIONER

1. Inled med att läsa upp detta stycke:

Att gå i skolan är en mänsklig rättighet, men så ser inte verkligheten ut för alla barn. Idag är det totalt 258 miljoner barn i skolåldern som inte går i skolan. Med skolåldern menas både grundskola och gymnasium. Fattigdom är den främsta orsaken. I många fall har föräldrarna inte råd att skicka barnen till skolan och barnen behöver arbeta i eller utanför hemmet för att säkra familjens överlevnad. Andra anledningar är att flickor gifts bort, skolan ligger för långt bort och väpnade konflikter som gör det farligt för barn att ta sig till skolan eller att skolan stängs. Många barn som lever i fattigdom drabbas också av hunger. Idag lider ungefär en av nio personer globalt av hunger. Därför driver Svenska FN-förbundet projekt Skolmat som ser till att tusentals barn i Etiopien får tillgång till gratis skolmat. Det är vår samarbetspartner FN:s livsmedelsprogram, WFP, som implementerar projektet. Genom projekt Skolmat kämpar Svenska FN-förbundet för barns rätt till utbildning och mat.

2. Målen hör ihop

Berätta för deltagarna att en sak som gör Agenda 2030 och Globala målen unika är det faktum att det sällan gjorts lika tydligt att alla olika aspekter som är kopplade till hållbarhetsfrågor så uppenbart hör ihop. Det går inte att jobba med en fråga eller en aspekt utan att förstå att den hör ihop med andra frågor eller aspekter.

3. Globala målen-bingo

Se de 17 globala målen på nästa sida.

Be deltagarna utgå ifrån mål 2, ingen hunger, eller mål 4, god utbildning för alla. Instruera deltagarna att hitta fyra andra mål som kan kopplas till arbetet mot hunger och för utbildning. Ge deltagarna fem minuter, men först till Bingo vinner. (Om vinnargruppen är alltför snabba, kan du säga att resten får ytterligare en kort stund på sig för att på så sätt säkra att alla hinner komma in i övningen).

Be den vinnande gruppen presentera sina sex mål och förklara hur de hör ihop. Fråga om någon av de andra grupperna håller med och om de har något att tillägga. Kanske har de något ytterligare argument för de mål som vinnargruppen nämnt, eller så har de kanske andra mål som ingår bland sina fyra utvalda.

4. Be alla deltagare ...

... gå igenom delmålen på de sex målen som ”vinnarlaget” tog fram och ringa in vilka delmål inom de sex målen som de kan koppla till arbetet mot ingen hunger och god utbildning för alla.

TIPS PÅ FÖRDJUPNINGSMATERIAL

Läs rapporten *How school meals contribute to the SDG:s* för fördjupning om hur gratis skolmat bidrar till de globala målen:

<https://www.wfp.org/publications/2016-how-school-meals-contribute-sdgs>

DE GLOBALA MÅLEN

